

RECENZE

ŠTECH, Stanislav, STROUHAL, Martin (eds.)

Vzdělání a dnešek. Pedagogické, filosofické, historické a sociální perspektivy. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2016, 225 s.

CIESLAROVÁ, Zuzana

Publikace s názvem *Vzdělání a dnešek: Pedagogické, filosofické, historické a sociální perspektivy* poskytuje čtenářům pohled na problematiku vzdělání a vzdělanosti, což je stále více aktuální a hojně diskutované (taktéž kritizované) téma. Tématu se zhostilo několik autorů, a tak každá z kapitol přináší na tento problém odlišný náhled. Jednotlivé kapitoly na sebe nenavazují, dohromady však monografie tvoří ucelený komplex názorů a teorií v oblasti vzdělávání a vzdělání, a to v pojetí dnešního světa a společnosti. Publikace vznikla v rukou odborníků a výzkumníků z různých akademických pracovišť z České i Slovenské republiky, kteří se zabývají teorií vzdělávání, ať už v kontextu filosofie a sociologie výchovy, pedagogické psychologie nebo dějin pedagogiky. Vznikla také jako reakce na neustále zmiňovanou a tolik společností potřebnou reformu školství.

Celou knihou se prolínají různé metafory a alegorie, autoři se zamýšlí nad vývojem vzdělávání, nad změnou jeho pojetí v průběhu dějin, nad časovými tématy, jako je spor Chlupa a Příhody, ideálem vzdělanosti vyobrazeném v díle Komenského *Labyrintu světa a ráji srdce*. Texty

v knize jsou tedy jednak historické a metodologické, jednak filosofické, ale také současné zabývající se moderními, avšak problematickými koncepty vzdělání (kulturní relativismus, modernizace univerzit, školské reformy, akademické cíle vzdělávání apod.). Téměř všichni autoři se shodují na tom, že vzdělání už dnes neznamena to, co znamenalo dříve a vesměs všichni kriticky zhodnocují nynější situaci ve vzdělávání. Celá publikace se tak nese v duchu výzvy, ať už mířené k pedagogům a didaktikům, univerzitám nebo celé společnosti. Tato výzva může na čtenáře působit mírně zoufale a naléhavě.

Protože je velmi těžké reflektovat knihu jako celek a zároveň zde není podstatné obsahově popisovat každou kapitolu, je vhodné zmínit alespoň některá významná témata monografie. Na více místech v knize se autoři pozastavují nad současnou neoliberální revolucí, kterou ve vzdělávání představuje formalismus, jenž zviditelňuje kurikulární reforma, probíhající již od roku 2004 a nadřazující (pro mnoho autorů) vágní kompetence složitému a abstraktnímu učivu. Toto mínění odporuje reformní pedagogice a pragmatismu, který prosazoval Václav Příhoda. Tzv. pedagogický reformismus je totiž zdrojem zmíněné revoluce, vyznačující se důrazem na správný vývoj dítěte, revizi metod a úbytek učiva. Autoři publikace se v tomto směru zdají být na straně Otokara Chlupa, který nedostatky encyklopedismu řeší tzv. základními idejemi. Martin Strouhal (Strouhal, Štech, 2016, s. 58–82) ve své části na tento problém určitým způsobem navazuje, když vyzývá k návratu kulturních hodnot do (nejen školní) výchovy. Proti sobě staví kulturní aristokratismus a kulturní relativismus a snaží se z obou směrů vzít něco užitečného. Podle něj dnes dochází k devalvací kultury v humanitním vzdělávání, neboť je plno věcí ve škole, které by nám měly přinášet něco užitečného a přesahovat náš běžný život, nahrazováno zrelativizovanými pojmy, různými zjednodušeními, jsme ovlivňováni mediálním světem zkratk a pop kultury. Kultura, jak ji vidí zastánci kulturního aristokratismu, už více méně neexistuje. I v této části jsou pedagogové vybízeni k tomu, aby právě oni otevírali svým žákům dveře velkým kulturním dílům.

Dva autoři se zabývají problémem sužujícím současné univerzity. V obou případech se univerzity nachází v krizi, která je způsobena příchodem vědy a techniky, univerzity už nemají tak výsostné postavení

jako v počátcích jejich vzniku. Zuzana Danišková (Strouhal, Štech, 2016, s. 83–105) porovnává dvě ideje univerzit; Humboldtovu a Newmanovu, přičemž zdůrazňuje úlohu filosofie, jež má sjednocující charakter a měla by univerzitním studentům poskytovat jakýsi nadhled, kultivovat a vést ke správnému způsobu chování. Naproti tomu Ondrej Kaščák (Strouhal, Štech, 2016, s. 106–124) sleduje, jak neoliberální revoluce ovlivňuje fungování a vedení univerzit. Tento jev může u univerzit přispívat ke ztrátě monopolu na vzdělanost, neboť se dění na akademické půdě přesouvá k výzkumu, a to na úkor výuky. Je to dáno podněty ze strany expertů OECD a EU a takto zaměřenou politikou, která chce vybudovat společný vysokoškolský prostor, ve kterém je konkurenceschopnost dána právě výzkumnými výsledky, na základě čehož jsou pak univerzity (a jejich jednotliví pracovníci) i finančně odměňovány.

Tomáš Janík (Strouhal, Štech, 2016, s. 163–178) se pomocí metaforu kruhového objezdu zamýšlí nad směřováním českého školství a upozorňuje na nebezpečí existující reformní cesty zvané eduout. Tu představují veškeré soukromé a ekonomicky založené subjekty, které svou činností snižují nároky na učitelskou kvalifikovanost a odbornost školství, učitelství je postupně deprofesionalizováno.

Je zřejmé, že autoři této publikace mají jistou obavu o budoucnost (nejen českého) školství, která vyplývá z působení mnoha moderních trendů, politické a rodičovské objednávky. Podrobují si tak ideu vzdělání a vzdělanosti v celém historickém, filosofickém a současném kontextu, přičemž se odkazují na její původní význam. Škola jako instituce je zde vyobrazena jako velmi kritizovaná, zaostávající za životem, demotivující, což bylo zřejmě cílem autorů, neboť právě tímto způsobem chtějí vybídnout pedagogy k zamyšlení a samotné akci ke změně.

Kontakt na autorku recenze:

Mgr. Zuzana Cieslarová
Katedra společenských věd
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5, 771 40 Olomouc
e-mail: zuzana.cieslarova02@upol.cz